

Szociológiai Szemle 25(3): 52–82.

Tematikus és térbeli minták a kortárs vallásszociológiai kutatásokban

„A” kategóriás nemzetközi szociológiai folyóiratokban megjelent szakcikkek tematikai analízise (2010–2013)¹

Tóth János

tothjanj@gmail.com

Beérkezés: 2014. 10. 13.

Átdolgozott változat beérkezése: 2015. 03. 24.

Elfogadás: 2015. 04. 01.

Összefoglaló: A vallásszociológiai szakirodalomban figyelemreméltó hiány van újabb keletű tematikus metaelemzésekéből. Ebben a tanulmányban demonstráljuk az efféle elemzések hasznosságát a nagy hatású folyóiratokban bemutatott, kereszténység-fókuszú kutatási eredmények tematikai és térbeli mintázatának vizsgálatában. Először egy új mintavételi és adattisztítási protokollt alkottunk az EBSCO-ból és a folyóiratok honlapjáról történő adatgyűjtéshez és -tisztításhoz. A kategorizálás induktív módon, a megalapozott elmélet alapján történt. A folyamat során 11 fő témát azonosítottunk a kereszténység-fókuszú kutatásokban, melyek mindegyikét további altémákra bontottuk. Ezt követően az összes kiválasztott cikket tovább vizsgáltuk az első szerző intézményi affiliációja, a folyóirat szerkesztőinek intézményi affiliációja és a kiadó geográfiai elhelyezkedése szerint. Az eredmények azt mutatják, hogy a 160, „A” -kategóriás nemzetközi folyóiratban megjelent szakcikkek általunk végrehajtott elemzés nem csak a tudományágon belüli, kereszténység-fókuszú kutatások kurrens témáinak strukturált áttekintését adja, hanem egy olyan jelentős angolszász kutatási környezeti egyoldalúságot is azonosít, mely egyaránt érvényes a vallás-specifikus és az általános vizsgálódások esetében is.

Kulcsszavak: tematikus elemzés, vallásszociológia, kereszténység és társadalom, tudományos eredmények térbeli eloszlása, nyugati elfogultság vizsgálatok

Bevezetés

A vallásszociológia területén született tudományos publikációk metaanalízisei olyan összegző-rendszerező kutatásoknak tekinthetők, melyek, noha nem képezik részét az ún. „eredeti” kutatási eredményeknek, mégis érdemi részét alkotják annak a tudományos szövegtörzshöz, mely nagy mértékben befolyásolhatja azt, hogy egy adott kulturális-geográfiai kontextusban milyen „eredeti” kutatási eredmények születnek. Az efféle metaanalízisek relatíve magas szintű hasznosulása, ami

¹ A szerző köszöni a kézirat lektoraitól, valamint a szerkesztőtől kapott hasznos észrevételeket és megjegyzéseket (különösen az elemzés korlátaira, a cikk felépítésére és a táblázatok érthetőségére vonatkozókat), melyek beépítése részét képezte a tanulmány végső formája kialakításának.

az összefoglaló cikkeknek az átlagosan a más típusú cikkekhez képest magasabb idézettségében mutatkozik meg, pragmatikailag több dimenzióban oszlik el.

Egyfelől a tágabb tudományos közösség dimenziójában, ahol elsősorban az eredmény-szintű metaanalízisek relevánsak. Ezek vizsgálhatják adott mérési módszerek, kódolások, mintaösszetétel-típusok és mintaméretek felhasználási gyakoriságát, az ezekkel elért eredmények különféle konzekvenciaskálákon mért helyállóságát, illetve maguknak az egyes problémák vizsgálata során elért eredményeknek a különféle mélységű áttekintését. Mindezzel pedig nem csak a tudomány jelen állásáról tájékoztatnak, de az ún. publikációt követő bírálatok (*post-publication peer review*) belefoglalásán keresztül egy utólagos szakirodalom-tisztításhoz (Teixeira da Silva 2015) is közvetlenül hozzájárulhatnak. Másfelől az individuális dimenzióban, ahol a fentiekben túl a témaszintű metaanalízisek megírása vagy olvasása is befolyásolhatja egy adott részterülettel vagy problémával kapcsolatban a tudásukat naprakészen tartó kutatók és kutatócsoportok tudományos kíváncsiságát. Itt nem csak arról van szó, hogy az ilyen analízisekbe bevont tanulmányok láthatósága és hatása azért növekszik meg, mert a különböző metaanalízisek áttekintése a releváns szakirodalom felderítése során hatékony időoptimalizálási stratégia, hanem arról is, hogy a metaanalízisek a nem explicit összefüggéseken túl olyan kutatási eredményeket is láthatóvá tudnak tenni, amelyek esetenként, például nyelvi vagy hozzáférési akadályok okán, egyáltalán nem kerülnének a kutató látókörébe. A metaanalízisek tematizációs potenciálja talán a legegységesebb ott, ahol maga az elemzés típusa is egy olyan „top down” tematikai analízis, mely meghatározott teoretikai vagy episztemológiai pozíciók felvételét előfeltételezi azon kódolás során, melynek referenciáit vagy azok hiányát azután az adatokban elemzi és prezentálja. Más tematikai elemzések ugyanakkor kevésbé idiografikusak, és az adatok gondos áttekintése után az azokból kiemelkedő minták bemutatására törekednek, anélkül, hogy azokat elméletek megalkotásához felhasználnák. Jelen tanulmányban egy ilyen, az utóbbi típushoz tartozó tematikai analízist fogunk megvalósítani azokon a keresztény emberekkel, csoportokkal, viselkedéseikkel és értékeikkel foglalkozó folyóirat-cikkeken, melyek az MTA Szociológiai Bizottsága által a doktori ügyek bírálatához az MTA 2013 szeptemberében hatályba lépő új szabályrendszerével összhangban összeállított folyóiratlistán szereplő „A” kategóriás nemzetközi folyóiratok utolsó 4 teljes évfolyamában (2010 jan. 1. és 2013. dec. 31. közt) megjelentek.

E vizsgálat racionáléja túlmutat azon, hogy a vallással kapcsolatos problémákat vizsgáló szociológiai kutatásokból az efféle analízisek már jó ideje teljesen hiányoznak (az utolsó, kurrens szakcikkekre fókuszáló generális témaszintű metaanalízist lásd Sherkat és Ellison [1999]), s ekképp egy olyan területet azonosíthatunk, melyet a jelenlegi szakirodalom nem fed le. Azonosítani tudjuk ugyanis általa azokat a témákat és problémákat is, melyek a legrangosabb nemzetközi folyóiratokban megmutatkozási lehetőséget kaptak, s amely lehetőség megvalósulását, mint ismeretes, a kurrens, népszerű, globálisan releváns, tudománypolitikailag támogatott és társadalmilag hasznosnak ítélt témaválasztás legalább annyira befolyásolja, mint annak minősége, ahogyan az adott téma kutatását lefolytatják. Ennek relevanciája hazai

kontextusban különösen fontos annak eldöntésénél, hogy milyen témák vizsgálata jó kiindulópont nemzetközi színtereken zajló párbeszéd kezdeményezéséhez vagy az azokba történő bekapcsolódáshoz, ami pedig az egyéni karrierpályák és az egyetemi, kutatóintézeti műhelymunkák tervezésénél sem elhanyagolható szempont. A kapott eredmények ezen túl olyan további tudomány-szociológiai vizsgálatok kiindulópontjaként is hasznosak lehetnek, melyek a jelenleg zajló társadalmi folyamatok és a tudománytermelés közti kölcsönhatásokat állítják vizsgálataik középpontjába.

A tanulmány mindemellett nem az általában vallási relevanciával bíró szak tanulmányok tematikai áttekintését tűzi ki fő céljául, hanem ezen belül is speciálisan azokat, amelyeknél a vallási relevancia hangsúlyozottan a kereszténység, a keresztény hívek és a keresztény elvek különféle területeken történő alkalmazása kapcsán merül fel. A speciális fókusz annak köszönhető, hogy jelenleg nincsenek adataink arra nézve, hogy a kortárs szociológiai tudásanyagban – melynél a társadalmi hasznosság kérdése megkerülhetetlen – hogyan tematizálódik az a vallás, amely híveinek számát tekintve a legelterjedtebb világon, és az önjelentésen alapuló adatok szerint az USA felnőtt lakossága 78,4 s az EU felnőtt lakossága 72%-ának vallási identitását is meghatározza (Pew Forum on Religion & Public Life. U.S. Religious Landscape Survey 2008: 5 és Discrimination in the EU in 2012. Special Eurobarometer 393. 2012: T98).

A fenti cél megvalósítása érdekében a következőkben először bemutatjuk a kutatás módszertanát, amelyet annak érdekében dolgoztunk ki, hogy meglévő tudományos adatbázisokból kiszűrjünk és összeállítsunk egy olyan corpust, amin a tematikai és a térbeli minták megjelenését vizsgálni lehet. A mintavételi protokoll bemutatását követően ismertetjük a kategorizálás menetét és a besorolás szabályait, majd a meghatározott témák és altémák elemzése során nyert eredményeket. A tanulmány másik nagyobb szerkezeti egységét a publikációk szerző, folyóirat és szerkesztő szerinti geografikus eloszlásának meghatározása alkotja, minek eredményeképp a kereszténység-specifikus publikációkat és témákat – a térbeli tudásmetriai kutatások mintájára – egy tágabb földrajzi kontextuson belül is megvilágítjuk.

Módszerek

Ha konkrétan szeretnénk látni a kereszténységgel kapcsolatos szociológiai kutatások és a professzionális szociológiai imagináció aktuális helyzetére, valamint későbbi lehetőségeire vonatkozó trendeket, akkor össze kell gyűjteni és elemezni az erre vonatkozó releváns adatokat. Mindez nagy általánosságban az összes, a szociológia területéhez köthető tudományos publikáció vizsgálatát jelentené – ami nyilvánvalóan teljesíthetetlen feladat nem csak a munka terjedelme, de az adatok hozzáférési nehézsége miatt is. Az ilyen publikációkra nézve reprezentatív minta vagy a belőlük képzett adatbázis² jelenleg nem érhető el, a minta megalkotása pedig már

2 A jelenlegi fontosabb magánkézben (Thomson Reuters, Elsevier) lévő tudományos adatbázisok tartalma semmilyen szegmentációval nem alakítható reprezentatív mintává.

a konceptualizálás szintjén is olyan nehézségekbe ütközne, amit csak hosszabb kutatómunkával lehetne feloldani. A megcélzott mintát ezért jelentősen szűkítettük és specializáltuk annak érdekében, hogy legalább azokat a szakcikkeket át tudjuk tekinteni, melyek közelmúltbeli kutatások eredményeképp születtek, s melyek kiválóságára és potenciális hatására a folyóirat szakmai reputációja jelent biztosítékot. Így a mintánkba azok a publikációk kerülhettek be, amelyek az MTA Szociológiai Bizottsága által összeállított folyóiratlistán szereplő „A” kategóriás nemzetközi folyóiratokban jelentek meg 2010 és 2013 között (A MTA IX. osztály Szociológiai Tudományos Bizottságának folyóiratlistája 2014).³ További szűkítést végeztünk annak érdekében, hogy az egyes megjelent tételek közül kiválogassuk a teljes értékű, hosszabb kutatómunkát és kreativitást igénylő tudományos közleményeket.

Az adatgyűjtés egy tematikus elemzés lefolytatásához a listán szereplő folyóiratoknak az EBSCO adatbázisában, illetve kiadói honlapjukon szereplő adatai alapján történt 2014. június 3. és 16. között. Az adatbázisban boolean technikájú kulcsszavas keresést hajtottunk végre a tanulmányok címeiben és absztraktjaiban. Választásunkat az indokolta, hogy a kutatás fő profilját a cím, a kutató által legfontosabbnak tartott kérdéseit és eredményeit pedig az absztrakt definíció szerint jól reprezentálja, továbbá az érdeklődő olvasók is a cím és az absztrakt elolvasását követően dönthetnek arról, hogy érdekl-e őket a tanulmány teljes szövege; a témák azonosítása így a lehető legkevesebb kiszűrendő zaj mellett vált lehetségessé. A címek és absztraktok tartalma alapján történő szelekció ezenkívül szokásos módszer a különböző szoftverrásegítéses bibliometriai elemzéseknél.

A teljes kulcsszólístát magában foglaló keresési képlet: Bible* OR biblic* OR bishop* OR buddh* OR burq* OR calvini* OR catholi* OR Christ OR christi* OR church OR congregation OR ecclesia* OR eucharist* OR evangelic* OR faith OR God OR gods OR hindu* OR islam* OR Jesus OR liturg* OR luthera* OR monk OR muslim* OR occult* OR pray* OR priest OR protestant* OR relig* OR ritual* OR sacral* OR sacred OR sectarian* OR secular* OR shaman* OR spiritu* OR theol* OR transcendent*. A kulcsszólístába nem csak keresztényspecifikus és általános, de más vallásokra utaló kulcsszavakat is belefoglaltunk annak érdekében, hogy a tematikai analízist követően a publikációs mintákat összevethessük az ugyanezen folyóiratokban közreadott, a fejlett világban releváns globális vallásokhoz kapcsolódó kutatások publikációs mintáival. Amennyiben a listás folyóirat nem szerepelt az EBSCO adatbázisában, a folyóirat kiadói honlapján szereplő tartalomjegyzékek és absztraktok szövegeit vizsgáltuk manuálisan⁴ ugyanezekre a kulcsszavakra.

3 Az „International Family Planning Perspectives” című folyóirat nem szerepel a mintánkban, mivel a vizsgált időszakban már más néven, mint „International Perspectives On Sexual And Reproductive Health” létezett; a Szociológiai Bizottság döntése pedig csak az elődlapra vonatkozik.

4 Ez a következőt jelenti: az adott folyóirat honlapján szereplő, 2010–2013-as évfolyamok minden számát a közzétett tartalomjegyzék alapján megvizsgáltuk, az abban szereplő címeket és a tanulmányok absztraktjait átolvastuk. Amennyiben egyezést találtunk valamelyik kulcsszóra, a címet és absztraktokat a bibliográfiai adatokkal együtt átmásoltuk abba a word dokumentumba, amelybe az EBSCO-n belüli keresésre kapott eredmények ugyanezen adatait is kigyűjtöttük.

A végrehajtást követően a megjelenített keresési eredmények közül megtekintéssel⁵ kiszelektáltuk

- az olyan szerkesztői leveleket és anyagokat (pl. *Editorial*, *Editorial Introduction*, *Introduction*, *Letter from the Editor/s* stb.), amelyek nem önálló kutatást mutattak be és/vagy nem rendelkeztek bibliográfiával
- a megemlékezéseket (*memorial* stb.)
- a könyvrecenziókat (*book review*⁶)
- a szerkesztőkhöz írt leveleket (*letter to the editor*) és a kommentárokat (*reply* vagy *commentary*⁷)
- a hirdetményeket (pl. *received books*, *books for review*, *call for papers* – konferenciára vagy tematikus különszámhoz –, díjátadók stb.)
- a visszavont (*retracted*) cikkeket és errátumokat
- az újraközléseket (reprinteket)
- azokat a duplikátumokat, amelyek az EBSCO szűrése ellenére megjelentek a keresési találatok közt
- azokat a tanulmányokat, amelyek beakadtak a kulcsszavas keresésbe, ám vallási relevanciájuk nincsen, mert a terminusokat allegorikusan használták.

A megmaradt eredményeket ezután folyóiratonként és évfolyamonként összesítettük, az áttekinthetőség érdekében táblázatba rendeztük (lásd 1. táblázat). A címeket és absztraktokat a bibliográfiai adatokkal együtt egy külön szöveges dokumentumba másoltuk, melyen aztán az egyes kulcsszavak súlya alapján történő, lentebb leírt kategorizálást elvégeztük. Az áttekintés során a kategóriák és a témák a megalapozott elmélet (*grounded theory*; Glaser–Strauss 2012 [1967]) általános logikája alapján lettek meghatározva; a kategóriákat induktív módon alakítottam ki.

5 Az EBSCO keresési szűrőrendszerével a lenti kritériumok némelyikét nem lehetett beállítani, így a szoftveres szűrés helyett a manuálisat választottuk.

6 Csak az egyszerű könyvrecenziókat értve ezalatt; az ún. *joint review*-k (több könyv együttes, strukturált vizsgálata) és *review essay*-k (egy vagy több könyv esszészerű, adott témákat, kulcshipotéziseket vagy -megállapításokat részletesebben, kontextuálisan, egyéb eredmények/előzmények fényében stb. tárgyaló írás) bekerültek a mintába, hasonlóan azokhoz a *review symposium*okhoz (egy könyv vagy tanulmány több szerző általi, egymáshoz lazábban-szorosabban kapcsolódó vizsgálata), amelyek összesítve, egy tételként jelentek meg.

7 Kivéve a *The STATA Journal* metodológiaspecifikus kommentárjait.

1. táblázat: Vallási témájú cikkek eloszlása (2010–2013)

Folyóirat neve	Évfolyamok								Releváns cikkek aránya a 4 vizsgált évben
	2010		2011		2012		2013		
	Összes cikk	Releváns cikk	Összes cikk	Releváns cikk	Összes cikk	Releváns cikk	Összes cikk	Releváns cikk	
<i>Acta Sociologica</i>	19	0	24	0	18	1	20	0	1,2%
<i>American Journal of Sociology</i>	29	0	35	1	31	0	36	1	1,5%
<i>American Sociological Review</i>	28	3	37	1	37	4	41	1	6,3%
<i>Annual Review of Sociology</i>	25	0	29	0	25	2	24	1	2,9%
<i>Archives of Sexual Behavior</i>	102	1	104	1	125	2	141	1	1,1%
<i>The British Journal of Sociology</i>	35	2	30	1	35	2	33	1	4,5%
<i>Child Abuse & Neglect</i>	94	1	101	0	83	0	124	1	0,5%
<i>Child Abuse Review</i>	26	0	26	0	25	5	29	0	4,7%
<i>Child Maltreatment</i>	32	0	25	0	26	0	21	0	0%
<i>Economy & Society</i>	23	1	25	2	28	2	29	1	5,7%
<i>European Sociological Review (Eur Social Rev)</i>	43	1	46	3	44	5	93	2	4,9%
<i>Evolution and Human Behavior</i>	49	1	40	2	82	3	60	1	3%
<i>The Future of Children (Future Child)</i>	18	0	18	0	16	0	18	0	0%
<i>Global Networks</i>	25	0	27	0	26	0	29	2	1,9%
<i>Human Ecology</i>	65	1	53	4	106	2	65	3	3,5%
<i>Human Relations</i>	78	0	66	1	63	0	64	1	0,7%
<i>International Perspectives On Sexual And Reproductive Health (International Family Planning Perspectives)</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>International Journal of Social Research Methodology</i>	30	0	32	1	39	0	38	0	0,7%
<i>International Political Sociology</i>	20	1	22	0	19	1	22	1	3,6%
<i>Journal of Applied Economics</i>	15	0	17	0	15	0	16	0	0%
<i>Journal of Artificial Societies and Social Simulation</i>	42	0	45	0	36	0	49	0	0%

Folyóirat neve	Évfolyamok								Releváns cikkek aránya a 4 vizsgált évben
	2010		2011		2012		2013		
	Összes cikk	Releváns cikk	Összes cikk	Releváns cikk	Összes cikk	Releváns cikk	Összes cikk	Releváns cikk	
<i>Journal of Occupational Rehabilitation</i>	47	0	66	0	53	0	61	0	0%
<i>Journal of Social Issues</i>	48	1	49	0	42	1	47	2	2,2%
<i>Law & Society Review</i>	22	1	31	0	27	0	27	1	1,9%
<i>Multivariate Behavioral Research</i>	36	0	39	0	33	0	32	0	0%
<i>New Left Review</i>	38	0	37	0	42	0	32	0	0%
<i>Poetics, Journal of Empirical Research on Culture, the Media and the Arts</i>	31	0	28	0	28	1	30	1	1,7%
<i>Politics & Society</i>	23	1	20	0	21	1	21	0	2,4%
<i>Population and Development Review</i>	31	0	47	1	29	0	52	0	0,6%
<i>Public Opinion Quarterly</i>	41	0	44	2	45	1	49	0	1,7%
<i>Science, Technology, & Human Values</i>	35	0	35	0	34	0	35	0	0%
<i>Social Forces</i>	78	2	53	4	59	4	66	1	4,3%
<i>Social Networks</i>	30	1	32	0	63	0	58	0	0,5%
<i>Social Politics</i>	21	2	20	1	26	1	21	2	6,8%
<i>Social Problems (Social Problems Journal Online)</i>	29	0	25	1	25	1	23	1	2,9%
<i>Social Science & Medicine</i>	491	10	439	7	520	6	468	2	1,3%
<i>Social Science Research</i>	87	1	111	6	115	4	114	7	4,2%
<i>Sociologia Ruralis</i>	23	0	24	0	24	0	25	0	0%
<i>Sociological Methodology</i>	8	0	13	0	18	0	19	0	0%
<i>Sociological Theory</i>	15	3	14	0	14	1	16	0	6,8%
<i>Sociology</i>	63	3	68	4	77	2	67	1	3,6%
<i>Sociology of Health & Illness</i>	64	0	70	0	77	0	82	0	0%
<i>Structural Equation Modeling (Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal)</i>	32	0	35	0	34	0	34	0	0%
<i>The STATA Journal</i>	38	0	34	0	45	0	50	0	0%
<i>Trauma, Violence, & Abuse</i>	15	0	16	0	17	0	20	0	0%
Összesen	2260	39	2256	45	2450	53	2511	36	1,8%

Az adatokból jól látszik, hogy a vizsgált folyóiratokban megjelent összes, a szelekciós kritériumoknak megfelelő cikken belül a vallási tematikájú cikkek aránya mindössze 1,8%. A vizsgált időszakban a legnagyobb arányban a *Social Politics* (6,8%), a *Sociological Theory* (6,8%), az *American Sociological Review* (6,3%) és az *Economy & Society* (5,7%) folyóiratok tartalmaztak vallási témájú cikkeket, 15 folyóirat⁸ viszont egyáltalán nem tartalmazott ilyeneket.

Kategorikus besorolás

Preszelekció

A teljes mintából ($n=173$) kiszelektáltuk azokat a tanulmányokat ($n=13$), amelyek kvalifikációja kizárólag olyan, az általános kulcsszavakra reagáló tanulmányokban vizsgált és főképp bennszülött vallásokon múlt, melyek jelentősége globális kontextusában elhanyagolható; ezek a minta ~8%-át (13 db) tették ki. Végül tehát 160 tanulmány besorolására került sor.

Besorolás

A kiválasztott tanulmányokat az adott vallásoknak/szektáknak megfelelő kategóriákba (Kereszténység⁹, Iszlám¹⁰, Judaizmus¹¹, Buddhizmus¹², Jehova Tanú¹³, illetve Általános¹⁴) soroltuk. A kategóriákat a cikkek áttekintése után, azok tartalma alapján alkottuk meg, így nem keletkeztek üres kategóriák, és minden elemet be tudtunk sorolni egy-egy kategóriába. A besorolási protokollt a következőképp határoztuk meg:

A besorolás menete

- Automatikusan az adott kategóriába soroltuk a tanulmányt, ha a címe pontosan egy kategória legalább egy hívószavát tartalmazta.
- Automatikusan az adott kategóriába soroltuk a tanulmányt, ha az absztraktja pontosan egy kategória legalább egy hívószavát tartalmazta.
- Azokat a tanulmányokat, amelyek címe és absztraktja is egynél több kategória hívószavait tartalmazta, az absztrakt szövegének megnevezésanalízise alapján soroltuk be abba a kategóriába, amely hívószavai a legnagyobb számban szerepeltek

8 E folyóiratok a következők: *Child Maltreatment, The Future of Children, Journal of Applied Economics, Journal of Artificial Societies and Social Simulation, Journal of Educational and Behavioral Statistics, Journal of Occupational Rehabilitation, Multivariate Behavioral Research, New Left Review, Science, Technology & Human Values, Sociologia Ruralis, Sociological Methodology, Sociology of Health & Illness, Structural Equation Modeling, The STATA Journal, Trauma, Violence, & Abuse.*

9 Hívószavai: Anglican, Bible, biblical, biblically conservative, bishops, Catholic, Catholicism, Christian, Christians, Christianity, church attendance in the U.S., Church of England, churches + Britain, clerical, clergy, congregation, congregational, Dutch reformed family care givers, evangelist, Evangelical, gospel, inerrantist, lutherans, Protestant, Protestantism, Pentecostal, Sabbatarian, Second Vatican Council.

10 Hívószavai: burqa, Islam, Islamic, Islamization, Islamist, jihad, jihadism, Muslim, Muslims.

11 Hívószavai: Judaism, religion in the Israeli military, religious Jews, Ultra-ortodox Jewish women, Haredi.

12 Hívószavai: Buddhism, buddhist.

13 Hívószavai: Jehovah's Witnesses.

14 Ide került minden olyan tanulmány, amit nem tudtunk az előző kategóriákba besorolni, mert nem volt vallás- vagy szektaszpecifikus fókusz.

az absztrakt szövegében. Amennyiben különböző kategóriák hívószavai egyenlő számban voltak jelen (pl. Manglos–Weinreb 2013): a tanulmányt az „Általános” kategóriába soroltuk. Abban a speciális esetben ($n=1$; Wilson–Wilson 2013), amikor a tanulmánynak nem volt absztraktja és a cím alapján nem lehetett egyértelműen kategorizálni, a tanulmány elolvasását követően döntöttünk besorolásáról az „Általános” kategóriába.

- Automatikusan a „Általános” kategóriába soroltuk azokat a tanulmányokat, amelyek nem tartalmazták a Kereszténység, az Iszlám, a Judaizmus, a Buddhizmus vagy a Jehova Tanúi főkategóriák egyetlen hívószavát sem.

A felsorolás egyben a lépések sorrendjét is tükrözi. Amennyiben az adott lépésben leírt protokoll követése egy tanulmány besorolását eredményezte, új tanulmányt választottunk és a szekvenciát újakezdtük. Végezetül az alkalmazott módszerrel kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy a boolean technikájú kulcsszavas keresés a bibliometriában általánosan elfogadott és gyakran használatos a minta kijelöléséhez vagy szűkítéséhez, az általunk használt string (keresési képlet) és a besorolási protokoll ugyanakkor teljes egészében a saját alkotásunk.

Kutatási kérdések

Az elemzés során a következő kérdésekre keressük a választ:

- I. A „Kereszténység” főkategóriába sorolt kutatások milyen problémákkal foglalkoznak?
- I. Milyen mértékű geográfiai-kulturális diverzitás mutatható ki a mintában, különös tekintettel a fejlett nyugati, illetve ezen belül is az angolszász kultúrkörhöz tartozó országokban termelt eredményekre és alternatíváikra?

Az elemzés korlátai

Az eredmények ismertetését megelőzően szükséges még pontosan megmutatnunk az elemzés korlátait. Az elemzés célja, hogy azonosítsa, tematikusan strukturálja és analizálja azokat a friss szociológiai eredményeket, melyekben a kereszténység vagy valamely dimenziójának vizsgálata kiemelt szerepet kap, és amelyek várható hatása a szakterületen belül és a megjelenés helyéből következőleg jelentős lesz vagy már jelentős. Ekképp az elemzés nem pótlása vagy alternatívája a hagyományos, szélesebb vagy más speciális fókuszú metaanalíziseknek és szisztematikus áttekintéseknek. Az áttekintés azokat a lektorált (peer-reviewed), idézhető cikket veszi figyelembe, melyeket az MTA Szociológiai Bizottsága által „A” kategóriába sorolt nemzetközi folyóiratok tartalmaznak, s melyek a fenti, a megismételhetőség érdekében közreadott protokoll alapján lettek beazonosítva. Az eredmények generalizálhatóságai potenciáljáról a következők mondhatók el:

- Az MTA folyóiratlistája nem meríti ki és nem reprezentálja sem a Web of Science SSCI gyűjteményének besorolása szerinti kiemelkedő folyóiratokat, sem a teljes társadalomtudományi szakirodalmat.
- Az MTA listájából lemaradhattak olyan folyóiratok, melyeket egyébként a nemzetközi közösség kiválóan minősít, és felkerülhettek rá olyanok, amelyeket inkább a középmezőnybe sorolnának. Mivel azonban ezek a minősítések ugyanúgy szubjektívek, mint az MTA bizottsága általi meghatározás, a továbbiakban az esetleges különbséget nem tartjuk problematikusnak.
- Az MTA Szociológiai Bizottsága által „A” kategóriába sorolt nemzetközi folyóiratoknál a bizottság általi minőségi besorolásnak a kritériumai nem ismertek. Megállapítható, hogy mindegyikük referált és indexált, valamint a 2013-as Journal Citation Reports (JCR) 'Journal Rank in Categories' táblázatában nagy részük a kategóriája felső harmadában szerepel. Továbbá minőségbiztosítási szempontból nem elhanyagolhatóan mindegyikük elismert kereskedelmi tudományos kiadók, elismert tudományos társaságok vagy intézetek önálló, vagy a fenti kiadókkal közös kiadásban megjelent folyóirata. Mindezek a tények amellettszólnak, hogy a lista által adott minősítés megbízható.

A listának ugyanakkor vannak olyan hiányosságai, amelyek ezt a bizalmat gyengítik. A lista eleve nem tartalmaz olyan, hazai szempontból fontosnak mondható nem angol nyelven megjelenő nemzetközi folyóiratokat, amelyek mutatóikat és a speciális európai környezetet figyelembe véve esetleg bekerülhettek volna. Nehezen indokolható továbbá a mezőnyhöz képest mutatóiban relatíve gyengébb *Child Abuse Review* (ISSN: 1099-0852) „A” listázása úgy, hogy a vele minden szempontból összemérhető vagy jobb folyóiratok (pl. *Journal of Social Policy* ISSN: 0047-2794, *Social Indicators Research* ISSN: 0303-8300 stb.) nem kerültek be ugyanebbe a körbe. Az ismeretlen módszerekkel végzett egyedi besorolások helyett itt egyszerűbb, transzparenssebb és bizalomgerjesztőbb lett volna a folyóiratokat vagy az SSCI-s Impakt Faktorok alapján rangsorolva kategorizálni (esetleg a SCIMAGO JCR negyed-besorolásait átvenni), vagy a besorolás módszertanát, az „A” listára kerülés kritériumait – ideális esetben kvantifikáltan – konkrétan leírni és nyilvánossá tenni. Ezt a bizottság a tudományos publikációk és hivatkozások pontozása során már megvalósította (A IX. osztály doktori követelményrendszere [2013: 85]), a folyóiratlista esetében viszont nem láttunk érdemi változásokat sem az inkluzivitás, sem a transzparencia terén: 2015-ben a lista frissítése és újraírása során az „A” kategória – eltekintve a *Social Politics* című folyóirat kiesésétől – nem változott, a besorolási kritériumok pedig továbbra sem ismertek.

- Az MTA Szociológiai Bizottsága által „A” kategóriába sorolt nemzetközi folyóiratok közt egyetlen kifejezetten vallásszociológiai szakfolyóirat sem található, más szakszociológiák folyóiratai ugyanakkor helyet kaptak rajta. Ez torzíthatja a tema-

tikus térképet, míg ugyanis az általános szakfolyóiratok minden szakszociológia számára hasonlóan vonzó publikációs színterek lehetnek, addig pl. egy családszociológiai kiadvány legfeljebb olyan vallásszociológiai kutatás publikálásánál jöhet szóba, amelyik valahogy átfedi az előbbi profilt is.

- Az általunk alkalmazott protokoll nem biztosítja, hogy a meghatározott folyóiratok esetlegesen az EBSCO-n vagy a folyóiratok honlapjain keresztül nem azonosítható (hiányosan vagy hibásan feltöltött) tételeire rátaláljunk, a kulcsszavas keresés eredményei közül pedig, noha a kulcsszavak meghatározásakor törekedtünk a komprehenzivitásra, szintén kimaradhattak releváns tételek. A folyóiratok 2010 előtt megjelent cikkeit nem vizsgáltuk.
- A tematikus áttekintés korlátozott információt ad a cikkek tartalmáról és eredményeiről: megtudható belőle, hogy a kutatások milyen problémákat vizsgáltak, ezek adott kontextusban hogyan viszonyulnak egymáshoz és milyen mintákat alkotnak, ugyanakkor nem adja a témák kutatási módszereinek explicit és részletes összehasonlítását. Noha elképzelhető, hogy egy módszertani analízisből fakadó újabb információk birtokában az elemzés eredményei árnyalhatóak, egyes pontjai kiegészíthetőek vagy módosíthatóak lennének, a szakirodalom tematizációjára vonatkozó általános megállapításaink valószínűleg változatlanok maradnának.
- Az analízisnél nem használtunk kontrollcsoportot, ezért nem lehet azt mondani, hogy az így azonosított témák felül- vagy alulreprezentáltak a más vallásokra fókuszáló hasonló szakcikkben vagy az összes ilyen szakcikkben egységesen meglévő tematikamintákhoz képest.

Analízis

Az 54 vizsgált publikáció szövegéből 11 fő téma emelkedett ki (2. táblázat): 1. Szekularizáció, 2. Gazdaság – A munkavégzést befolyásoló vallási értékek, 3. Politika, 4. Társas együttélések, együttműködések, 5. Gyermek elleni erőszak, 6. A szexuális abnormalitásokhoz¹⁵ való normatív viszonyulás, 7. Betegségek és halál, 8. Képességvizsgálatok, 9. A természethez való viszony, 10. A bennszülött vallásokkal való kapcsolat, 11. Egyéni értékválasztások – nacionalizmus.

¹⁵ A „szexuális abnormalitás” itt olyan szexuális magatartásformákra utal, amelyek eltérnek a keresztény normáktól, tehát egyházi/doktrinális, és nem más szempontok alapján minősülnek normaszegőnek.

2. táblázat: A „Kereszténység” főkategória tematikai vázlata

Fő téma	Cikkek száma	Cikkek megoszlása (n=54)	Altémák	Cikkek
Szekularizáció	4	7,4%	A vallási hanyatlás okai (3) Szükségszerűen szekularizált-e a liberális állam? (1)	Schwadel 2011, Bruce–Glendinning 2010, Bruce 2012 Joppke 2013
Gazdaság – A munkavégzést befolyásoló vallási értékek	4	7,4%	A protestáns etika szerepe – weberiánus megközelítések (3) Egyéb vallási/spirituális értékek (1)	McKinnon 2010, Hess 2012, Sanderson–Abrutyn–Proctor 2011 Lynn, Naughton és Van der Veen 2011
Politika	5	9,2%	Politika és állam (2) Vallásilag motivált politikai aktivizmus (2) Egyházon belüli politika (1)	Fleckenstein 2011, Altinordu 2010 Stamatov 2010, Kim–Pfaff 2012 Wilde et al. 2010
Társas együttélések, együttműködések	13	24%	Identitás -Az identitás megkonstruálása (3) -Identitás- és migránsproblémák (3) -Módszertani kérdések (2) Szociális szétszakadás -Faji diszkrimináció (2) -Genderszakadék (1) Társadalmi stabilitás (2)	Hansen 2012, Brennern 2011, Blumenfeld–Jaekel 2012 Trzebiatowska 2010, Connor 2011, Massey–Higgins 2011 Fjellvang 2011, Woodberry et al. 2012 Taylor–Merino 2011, Mayrl–Saperstein 2013 DeMaris–Mahoney–Pargament 2011 Traummüller 2011, Schnable 2012
Gyermekek elleni erőszak	8	14,8%	Gyermekek elleni szexuális abúzusok (6) Gyermekek testi fenytése (2)	Gilligan 2012a, Gilligan 2012b, Ackerman–Khan 2012, Pilgrim 2012, McLoone–Richards 2012, D’Alton–Guilfoyle–Randall 2013 Rodriguez–Henderson 2010, Ellison–Musick–Holden 2011
A szexuális abnormalitásokhoz való normatív viszonyulás	6	11,1%	Homoszexualitás (4) Születésszabályozás (2)	Scheitle–Hahn 2011, Sherkat et al. 2011, Clucas 2012, Adler 2012 Dalla–Zuana 2011 Davidson et al. 2010

Betegségek és halál	6	11,1%	Ápolás, gyógyulás (3) HIV-fertőzöttekhez/ fertőzéshez való társadalmi viszonyulás (2) A mortalitási ráta és a felekezeti hovatartozás közti összefüggések (1)	Donovan et al. 2011, Sharp–Carr–Macdonald 2012, Williams 2010 Murray et al. 2011, Bluthenthal et al. 2012 Liczbińska 2011
Képességvizgálatok	3	5,5%		Sherkat 2010, Stroope 2011, Davies 2013
A természethez való viszony	2	3,7%		Anagnost 2013 Frascaroli 2013
A bennszülött vallásokkal való kapcsolat	2	3,7%		Luzar–Silvius–Fragoso 2012, Luzar–Fragoso 2013
Egyéni érték-választások – nacionalizmus	1	1,8%		Voicu 2012

Szekularizáció

A szekularizációs blokkban szereplő tanulmányok a szekularizációval mint a vallási hanyatlás kérdésével, valamint az állam és az egyház szétválasztásával foglalkoznak, tehát a „klasszikus” megközelítéshez való viszonyulás látszik közös vezérfo-naluknak. Ezen a szinten egyetlen „meta-”jellegű kutatást láttunk, amely a klasz-szikus tézis aktuális érvényességének egyik legfőbb mai támasztéka – a vallásosság állítása és a vallásgyakorlás, a hit és a viselkedés közti jelentős különbség – körüli probléma tisztázását vállalja. Ez egy fontos célkitűzés, ugyanis a vallási hanyatlás tézisének érvényessége körül ma már egyáltalán nem olyan erős az egyetértés, mint volt a '60-as, '70-es években; nem egyértelmű ugyanis, hogy a vallásos aktivitás és hit alakulásának trendjei a vallási hanyatlás tézise mellett, vagy éppen hogy ellene szólnak. Schwadel ezért vizsgálat alá vetette a fent említett trendeket, és arra jutott, hogy a megosztottság azért állhat fenn, mert nem sikerült a felmérések elemzése során megkülönböztetni egymástól a történeti és a kohorszhatásokat¹⁶ (Schwadel 2011: 181). Ezek az eredmények tehát a vallási hanyatlás tétele körüli interpretációs problémák kiküszöböléséhez járulhatnak hozzá, miközben tematikailag értelem-szerűen e klasszikus tétel körül forognak. Egy másik megközelítés az egyház és az állam szétválasztását érinti; itt Joppke vitatja a liberális állam és az egyház szét-választásának szükségszerűségét, és amellet érvel, hogy egy keresztény értékek alapján is működő állam, amennyiben kereszténysége a pluralizmus irányába tett liberális elkötelezettséggel társul, még befogadóbb is lehet, mint egy szűkebb érte-lemben vett (tehát nem keresztény) liberális állam (2013: 597). A téma tárgyalása és eredményei tehát nonkonformnak mondhatók, és megállapítható, hogy az efféle

¹⁶ A statisztikai analízisben a történeti hatás (*period effects*) egy adott időszakon belül a vizsgálatot érő hatások következménye, a kohorszhatás (*cohort effects*) pedig azokat a következményeket jelöli, melyek az adott csoportban az azonos korosztályhoz tartozás miatt érik az egymáshoz közeli időpontban született személyeket.

nonkonformitásra más európai államok, pl. Oroszország, Lengyelország, Magyarország, továbbá a Vatikán és az Athosz-hegyi Kolostorköztársaság kapcsán mind az alapvetően eviláginak gondolt „politikai kereszténység”, mind a közügyeket el nem hagyó autentikus kereszténység kapcsán szükség lehet. Maga a téma mindemellett a klasszikus szekularizációelméletekhez tartozik, hasonlóan a fennmaradó két, a vallási hanyatlást az Egyesült Királyságban vizsgáló tanulmány fókuszához (Bruce–Glendinning 2010; Bruce 2012).

Gazdaság – A munkavégzést befolyásoló vallási értékek

A második tematikus blokkba a kereszténység és a (gazdaságilag értett) munkavégzés közti összefüggéseket vizsgáló cikkek sorolhatóak. Köztük is kiemelt helyet kap a protestáns etika és a gazdaság közti weberiánus összefüggések vizsgálata, mely az itt szereplő négy cikk közül három tematikáját jellemzi. A vallásszociológia szempontjából Weber protestánsetika-tézisének jelentősége vitathatatlan. Egyik legkorábbi jelentős interpretációját a szociológiai érzékenységgel is bíró teológus, Richard Niebuhr jegyzi, akinek eme, a felekezeti társadalmi gyökereiről írott munkája (1929) máig az egyesült államokbeli egyház- és felekezetszociológia alapműve. A tézis 1930-tól (Parsons angol fordításának megjelenésétől) válik egyértelműen népszerűvé abban az értelemben, hogy rengeteg embert képes megszólítani, ugyanis lényegében szellemi alapokra helyezi azt a fajta kapitalizmust, ami a nyugati világban működik. Semmiképpen nem meglepő tehát, hogy az itt vizsgált cikkek esetében is a gazdasági témák nagyobb része a protestáns etika tézise köré szerveződik. Ezekből kettő a tézis alkalmazása, ami Nantucket bálnavadász-központtá válásának vizsgálata során megerősítést nyert (Hess 2012), Sanderson, Abrutyn és Proctor (2011) esetében viszont nem igazolódott; 15 európai ország 1500 és 1870 közti adatait vizsgálva nem találtak összefüggést a protestáns lakosság százalékaránya és az egy főre eső GDP összege és növekedési üteme közt. A harmadik tanulmány témáját pedig egy konceptuális analízis adja, ahol McKinnon Goethe „elektív affinitás” fogalmát veti össze Weber fogalomhasználatával, és amellet érvel, hogy a „rokonlelkűséget” (*Wahlverwandschaft*) egy az emberi kapcsolatok kialakulásának és felbomlásának goetheiánus alkímiai metaforájaként érte jobban megérthetjük Weber kauzális állításait a Protestáns Etika és a Kapitalizmus Szelleme megfelelő szövegrészeiben (2010: 108). A gazdasági blokkba sorolható negyedik cikkben Lynn, Naughton és Van der Veen a munkahelyi spiritualitás és a spirituális menedzsment szerepét vizsgálták az Egyesült Államokban 374 keresztény munkásnál, és azt találták, hogy a hit és a munka integrációja negatívan asszociál annak a szervezetnek a méretével, ahol az adott munkát végzik; a hit érettségével, a templomba járással, az életkorral és a felekezeti szigorúsággal viszont pozitívan (2011: 675).

Látható tehát, hogy noha nem feltétlenül a protestáns etika tézise paradigmájá-

ban, de a szűkebb értelemben vett, a gazdasági munkavégzésre kiható vallási értékek és hiedelmek vizsgálata alkotja a gazdasági témák vezérfonalát.

Politika

A harmadik tematikus blokk a politika és a kereszténység kapcsolatával foglalkozik. Az idesorolt tanulmányok megoszlanak a tekintetben hogy a politikai és a vallási tevékenység közt összefonódást vagy egyszerű *kölcsönhatást* tételeznek. Előbbihez tartozik Wilde, Geraty, Nelson és Bowman 2010-es tanulmánya, akik az új intézményességelméletet használva azt mutatták be, hogy a II. vatikáni zsinaton a püspökök szavazási viselkedése egyes schémáknál szerkezetileg hasonlított a profitorientált cégek gazdasági döntéseihez¹⁷ (Wilde et al. 2010). Altinordu (2010) pedig a politikai katolicizmust és a politikai iszlámot hasonlítja össze az 1848–78 közötti német katolikus és az 1970 és 2002 közötti török iszlamizálódási folyamatok alapján, míg Fleckenstein kutatásának témája az az ambivalencia,¹⁸ amely a német kereszténydemokratáknál az egyenlő arányú munkavállalásra ösztönző családpolitika kiterjesztésének támogatása kapcsán jelentkezett a német kereszténydemokrata-szociáldemokrata nagykoalícióban (Große Koalition) (2011: 543). Ebben a három tanulmányban a politikai és a vallási cselekvés nem különül el világosan egymástól, és gondos olvasást követően azt a benyomást keltik, hogy az összefonódás a vallási vagy politikai nyereségmaximalizálás technikai kérdéseként van beállítva.

A fennmaradó két cikknél, amely a vallásilag motivált politikai aktivizmussal foglalkozik, a vallási és a politikai cselekvés közötti különbség viszont egyértelműen megvan. Egyfelől itt az a fajta katolikus és protestáns politikai aktivizmus tematizálódik, amely a nagy távolságú érdekképviseleti hálózatok keretében működött a gyarmatosítás korától kezdődően Európa és az újvilági angol gyarmatok között, melyek a keresztény értékek alapján próbálták védeni a tagoktól kulturálisan és geográfiailag távol álló emberek jogait és érdekeit (Stamatov 2010: 607). Másfelől pedig az ideológiailag mobilizált és vallási ellentéteket szító egyetemi diákok tevékenységének eredményeképp kialakuló, lazán szervezett evangélikus mozgalmak szerepét vizsgálták a 16. századi Szent Német-római Birodalomban (Kim–Pfaff 2012).

Társas együttélések, együttműködések

A legnépszerűbb téma a „Társas együttélések, együttműködések” volt, azon belül is dominált az Identitás altéma, amiben egyaránt találhattunk módszertani kérdésekre, illetve az identitásalkotás és a migráns együttélés konkrét társadalmi problémái-

17 Azt, hogy ez a tanulmány a politikai témák közé került, végül is az döntötte el, hogy alapvetően *szavazási viselkedést* vizsgált, nem pedig egy piacként működő vallási gazdaságot.

18 Az aktuális politikai cselekvés és a párt alapjait képező értékek közti ellentmondásosság szembevetendő, hiszen a kereszténydemokrácia hagyományosan egy olyan családmódelnek van elkötelezve, melyben a férfi a fő kenyérkereső szerep, a nőre pedig a háztartás és a gyermeknevelés feladata hárul.

ra fókuszáló tanulmányokat. A tanulmányokban az identitás kérdésének megközelítése jól pozicionálható a posztmodern-strukturalista tengelyen; a kutatásokban egy kivétellel az identitás strukturalista megközelítése érvényesül.

Zygmunt Bauman az identitás kérdését jellegzetesen posztmodern problémaként interpretálja, amely leginkább akkor merült fel és kezdett el szert tenni számottevő személyes és társadalmi érdeklődésre, amikor az ember eloldódott a tradicionális terektől és személyközi kapcsolataitól, és mely téma már Giddensnél is megjelent korábban. Ilyenkor, érvel Bauman, az identitáskeresés klasszikus kérdései ama – különféle társadalmi világok dekonstrukciójával áthidalható – távolság miatt merülhetnek fel, amely az embert elválasztja azoktól a szimbolikus javaktól vagy csoportoktól, amelyek a saját énképét alkotják és ahova tartozni akar (1996). Ez egyben annak megállapításával is jár Baumannál, hogy az efféle identitások nem csak rendkívül képlékenyek, de sem egy olyan magidentitás nem azonosítható, ami köré a de- és rekonstrukciót követően változékony héjak épülnének, sem az emberi sorsokban formát öltő szabályszerű fordulatok és cselekvések (szkriptek) nem koherensek egy-egy ilyen identitás felépítésekor. Sőt az ilyen identitáskonstruálásnak már nem is célja a stabilitás biztosítása, épp ellenkezőleg, a posztmodern identitásprobléma annak problémája, hogy hogyan tartsuk identitásunkat rugalmasan, mindig nyitva az új lehetőségekre (Bauman 1996: 18). Az identitásalkotás eme posztmodern keretezése figyelhető meg a vizsgált cikkek közül Connornál, aki annak kérdésével foglalkozik, hogy milyen összefüggések vannak a vallási aktivitás és a gazdasági adaptáció közt, s a vallásosságnak mint rugalmasan használt tőkének a bevándorlók gazdasági integrációját segítő vagy akadályozó szerepét vizsgálja (2011).

A mintában szereplő tanulmányok nagyobbik része ugyanakkor nem a posztmodern antiesszencialista identitásképet adja vissza, hanem inkább a keményvonalas strukturalista megközelítésekre hasonlít. A hasonlóság abban érhető tetten, hogy azt a fajta stabilitást keresik vagy mutatják meg az identitásalkotás folyamatában, melyben minden identitásalkotási interakciót különféle kategóriákon (pl. osztály, rassz, etnikum, társadalmi nemek stb.) keresztül érvényesülő különbözőségi, hierarchikus és uralmi mintázatok szabályoznak (Bourdieu 1987; Lamont–Fournier 1992) – egy ilyen keret az önálló ágenciának nem sok szerepet hagy a saját identitás meghatározásában, felépítésében.

A vizsgált tanulmányokban az identitásalkotás terapeutikus és egoisztikus, valamint privilégiumokra építő módját is láthattuk. Ez utóbbinál eleve posztulálva volt, hogy a keresztény identitást társadalmilag konstruált, láthatatlan és nem-kiérdemelt kulturális, politikai és társadalmi előnyök összességéként vizsgálták, és a szerzők már csak arra a kérdésre keresték a választ, hogy a magukat keresztényként meghatározó, tanítási gyakorlatukat végző hallgatók (preservice teachers) mennyire vannak tudatában ezeknek a privilégiumoknak (Blumenfeld–Jaekel 2012: 128). A terapeutikus identitásalkotás során egy gyülekezeti struktúrát vizsgáltak ama működése közben, amikor különböző módszerekkel megtért droghasználókban

lebontották a férfi mint kenyérkereső képét (ami nyitott volt a kábítószer-gazdaságban való részvételle), és helyébe a házias, a családért és az otthonért nagyobb felelősséget vállaló férfi képét állították (Hansen 2012). Az egoisztikus identitáskutatást vizsgáló tanulmány (Brennert 2011) pedig annak jelenségét vizsgálja, hogy a hívek egyes országokban hajlamosak túljelenteni a vallási eseményeken történő részvételüket, tehát társadalmi nyomás hatására az (ideálisnak tartott) vallási identitásuk és a vallásos viselkedésük közti különbséget eltitkolják. A bevándorlással összefüggésben jelentkező problémáknál ismét strukturális összefüggések mentén vizsgálják az eltérő identitások közti konfliktusok nyomán gyengülő vallási kohéziót, egyik alkalommal a brit vallási kontextus és a lengyel katolikus habitus, az univerzalizmus és a nacionalizmus összepárosíthatatlansága magyarázza a két csoport közti konfliktusokat (Trzebiatowska 2010), másszor pedig a bevándorlás mint az idegen kultúrának való fokozott kitettség eseménye okoz olyan identitászavarokat, ami elidegenítheti a bevándorlókat vallásuk gyakorlásától (Massey–Higgins 2011).

Jelzésértékű még a strukturalista dominancia szempontjából a két módszertani kérdéseket feszegető tanulmány. Woodberry és munkatársai egy korábbi módszertani újításukat fejlesztik tovább, amit a protestáns vallási csoportok analitikus célokból történő klasszifikációjára dolgoztak ki, és mellyel a General Social Survey adatait lehet újrakódolni – többek közt SPSS, SAS és STATA szoftveres elemzésekhez. A Religious Traditions (RELTRAD) besorolási rendszer az egyesült államokbeli protestánsokat saját doktrinális önmeghatározásaik alapján kategorizálja, és sorolja őket vallási elveik szerint „fősodratú”, „evangélikus” és „fekete protestáns” kategóriákba. Ezzel pedig olyan alternatívát kínál a korábban használt konzervatív-mérsékelt-liberális skála szerinti besorolásra, mellyel e csoportok identitását az önmeghatározásuknak megfelelőbben írhatjuk le; a taxonómia ugyanis doktrinális különbségek alapján lett megalkotva, nem pedig homogénként kezelt vallási, gazdasági, szociális és politikai ideákat sűrítettek egyetlen – „konzervatív”, „mérsékelt” vagy „liberális” – kategóriába (Woodberry et al. 2012). Fjellvang tanulmánya pedig egyfelől a „kulturális-vallási zóna” fogalmának az Inglehart által használatnál összetettebb újradefiniálását tűzi ki céljául, másfelől pedig azt vizsgálja, hogy az egyes szocializációs értékekre hogyan hatnak ezek a zónák valamint a gazdasági tényezők. A szerző ehhez a World Values Survey alapján megalkotott két, 7–7 országot magában foglaló kulturális-vallásos zónában, a katolikusban és a protestánsban vizsgálta 4 szocializációs érték (függetlenség, imagináció, engedelmesség és vallásos hit) jelenlétét. Eredményei azt mutatják, hogy ezekben a vallási zónákban a materialisztikus-gazdasági tényezők és a négy vizsgált szocializációs érték közt jelentős az asszociáció, az idealistának nevezhető vallási-kulturális tényezők és a vallásos hit/engedelmesség közt ugyanakkor nincs; azok csak a függetlenséggel és az imaginációval asszociálnak (Fjellvang 2011: 196).

Gyermekek elleni erőszak

A gyermekek elleni erőszak témáján belül a legegységesebben azonosítható specifikus „blokk” az egyházi személyek által kiskorúak ellen elkövetett szexuális visszaélések vizsgálata, itt is kifejezetten az európai angolszász kultúrkörön belül (Gilligan 2012a, 2012b; Ackerman–Khan 2012; Pilgrim 2012; McLoone–Richards 2012; D’Alton–Guilfoyle–Randall 2013). A téma körüljárása és diszkussziója meglehetősen kritikus az egyház szerepére és a konkrét problémakezelés módjára nézve; rendszeresen visszatérő közös elemei e kritikának az egyház elégtelen (belső) problémakezelése és (külső; az áldozatok és a társadalom felé irányuló) kommunikációja. Noha a visszaélések fő tematikája a szexuális típusú visszaélés, a mintában ezen felül még két olyan további tanulmány is volt, mely az erőszakot általában mint testi fenyegetést konceptualizálta (Rodriguez–Henderson 2010; Ellison–Musick–Holden 2011). Látható tehát, hogy az erőszakot ebben a blokkban elsősorban fizikai erőszakként közelítik meg, ami viszont nem tükrözi azt az összetettséget, amelyben a vallás és a gyermekekkel szembeni erőszak kapcsolata a szociológus számára releváns.

A szexuális abnormalitásokhoz való normatív viszonyulás

A doktrinális szempontból abnormális szexuális viselkedés témája a kereszténységnek a szexualitáshoz való, intézményi vagy egyéni normatív viszonyulás olyan kontextusaiban is előkerül, mely – a gyermekek szexuális bántalmazásával ellentétben – nem összeegyeztethetetlen a szekuláris humanizmussal, az emberi jogokkal és a liberális állam szabályozó tevékenységével. Ennek kapcsán több részprobléma is kiemelt szerepet kap. Ilyen a valláshoz tartozó jogok prioritása a szexuális jogok kárára az anglikán egyházban (Clucas 2012), az azonos neműek közti házasság megítélése (Sherkat et al. 2011), illetve az egy államon belüli vallási kultúra befolyása az erkölcsi kérdéseket érintő államigazgatási irányelvekre és konkrét intézkedésekre (Scheitle és Hahn 2011). Míg ezekben a kutatásokban azt láthattuk, hogy makroszinten a doktrinális szempontból abnormális szexualitás egyházi elutasítása egyértelmű, és negatív hatással van az állam által szorgalmazott társadalmi elfogadottságára, addig érdekes módon kiscsoportos szinten éppen ellenkező tendencia érvényesül. Amikor egy olyan helyzetet vizsgáltak, amiben a keresztény emberek nem az állami intézkedésekkel, hanem saját felebarátaik szexuális irányultságával kapcsolatban kényszerülnek állásfoglalásra, akkor kevésbé elutasítóak; legalábbis az amerikai vallási gyülekezetek egyre nyitottabbá válnak a homoszexuális férfiak és nők gyülekezeti tagságára (Adler 2012).

Itt tehát alapvetően az a probléma kerül előtérbe, hogy a felekezetek egy része számára teljesen természetes a vallási értékek alapján történő diszkriminálás, és ehhez saját belső szabályozásuk esetében a vallásszabadság értelmében joguk is van. Mivel azonban az egyház emberi tagjai egyben a társadalom tagjai is, elkerülhetetlen, hogy ezek a diszkriminatív aktusok valamilyen szinten a társadalmi folyamatokban is megjelenjenek. A homoszexualitáson (és a pedofílián, ami a gyermekek

elleni erőszaknál szerepelt) kívül két tanulmányban találkoztunk még a születés-szabályozás tematizálásával (Davidson et al. 2010; Dalla-Zuana 2011), de ezen felül más hagyományos, biblikus referenciával és kanonikus iránymutatással rendelkező aberranciák nem merültek fel, ahogyan a társadalomkutatások fiatalabb témáira (pl. a nemi identitászavar, a parafília, a transzszexualizmus/transzgenderizmus stb.) sem irányult figyelem.

Betegségek és halál

A szexuális normákhoz lazábban kapcsolódó, annál generálisabb tematikus blokk az élet romlásához, a betegségekhez és a halálhoz kapcsolódó írásokat tömöríti. Azokban az esetekben, amikor a kutatók egy specifikusan megnevezett betegségre voltak kíváncsiak (HIV), az legalább a köztudatban szintén a doktrinális szempontból abnormális szexuális viselkedéshez kapcsolódott, és ezt a tanulmányok fókuszpontjai is tükrözik. Bluthenthal és munkatársai Kaliforniában vizsgálták a HIV-fertőzéssel, a szexualitással és a droghasználattal kapcsolatos gyülekezeti és közösségi normákat, és nézetek széles skáláját sikerült felderíteniük a nagymértékben elítélőtől és kirekesztőtől kezdve az elfogadásig, a „bűnös szeretetétig” bezárólag. Jellemzően mindegyik gyülekezetben találtak megőrző perцепciókat is, és az eredmények arra engednek következtetni, hogy az elfogadó hozzáállás vagy a stigmatizáció csökkentése nem előzetes követelménye a gyülekezet bevonódásának a HIV-vel kapcsolatos tevékenységek esetében (Bluthenthal et al. 2012). Murray-nél és munkatársainál pedig az adott okot a katolikus egyház és a Brazil Nemzeti AIDS Program (Brazilian National AIDS Program) közti kapcsolatok kutatására, hogy a HIV-járvány kezelésével kapcsolatban a térségben komoly feszültség alakult ki az állam és az egyház közt (mivel előbbi a kormányzati intézkedésekben gyakran teret enged a szekuláris értékeknek és megközelítéseknek is) (Murray et al. 2011).

A blokk többi eleme ugyanakkor már teljesen elszakad a szexualitás témájától, és módszertanilag is nagyfokú diverzitást mutat a kiscsoportos vizsgálatról a gondolatkísérleten át a történeti kutatásokig bezárólag. Előtérbe kerül az ápolás és a gyógyulás témája, ugyanakkor ennek keretezése inkább negatív; a halál felé vezető út végigkísérése gyakrabban kerül elő (Donovan et al. 2011; Sharp–Carr–Macdonald 2012), mint a javuló egészségi állapot és felgyógyulás lekövetése (Williams 2010). A halál témája érvényesül Liczbińska (2011) kutatásánál is, aki a 19. sz.-i Poznańban a katolikus és a lutheránus közösségekben tapasztalható magas mortalitási rátát vizsgálta, és arra volt kíváncsi, lehet-e összefüggés a mortalitási ráta és a felekezeti hovatartozás között. Mindent egybevéve tehát a blokkban előtérbe kerül a halál vagy a halálosan beteg emberekhez való keresztény viszonyulás kérdése, ezen belül pedig egyaránt érdekli a kutatókat az elmúlás elleni társadalmi és egyéni küzdelem, a halálán lévő ember helyzetének megkönnyítése.

Képességvizsgálatok

A három képességvizsgálat közül kettő (Davies 2013; Stroope 2011) az intézményes oktatási rendszerben való részvétel hatásait nézi a kiemelkedésre; Davies esetében a katolikus iskolákba járó diákok és az állami iskolák hallgatói teljesítménye, Stroope-nál pedig a gyülekezetben betöltött domináns pozíció és a bibliai műveltség az összehasonlítás alapja. Ezen túl Sherkat a vallási hovatartozás, a vallási részvétel és a Biblia tévedhetetlenségébe vetett hit hatását vizsgálja a verbális kifejezőképességre, és azt találja, hogy az inerrantizmus és a szektariánus hovatartozás lényeges negatív hatással van rá (2010: 2).

A természethez való viszony

A kereszténység és a természet viszonya azóta kapott a szociológiában nagyobb figyelmet, mióta Arnold Toynbee és Lynn White felvetették a kereszténység felelősségét az ökológiai válság kialakulásában – noha az ember és a természet közti, az (aszketikus racionalista) keresztény etikában kialakult alá-fölé rendelő viszony már Weber vasketretézisének is alapja. Az ebben a blokkban megtalálható két, vallásszociológiai szempontból is releváns tanulmány lényegében környezetszociológiai témákat mutat be: egyfelől olyan, önmagukat keresztényként meghatározó nők környezeti attitűdjeit és környezettudatosságát vizsgálja, akik nem csak állítják, hogy a természettel összhangban próbálnak élni, de ez lakókörnyezetükben is megmutatkozik (Anagnost 2013). A másik tanulmány pedig közép-itáliai keresztény szent helyekre fókuszál, és arra keresik a választ benne, hogy e helyek kompozíciója és szimbolikája hogyan tükrözi a természettel való harmonikus együttélést (Frascaroli 2013). Mindebből az a kép rajzolódik ki, hogy a kereszténység és a természet közti viszony a gyakorlatban pozitív, mellérendelő, és nem az úr és az uralt viszonya.

A bennszülött vallásokkal való kapcsolat

A keresztény és a bennszülött vallások kapcsolatát vizsgáló két tanulmányban egyfelől az őshonos és a keresztény vallási hiedelmeknek és gyakorlatoknak a hatásait vizsgálták az Amazonas-régió guyanai részén élő Makushi és Wapishana törzsek táplálkozási tabujaira (Luzar–Silvius–Fragoso 2012: 833), másfelől a három szerző közül ketten a terepmunka során gyűjtött adatokból azt is kimutatták, hogy az evangélikusok és a szombatosok kevésbé hajlamosak meglátogatni a sámánokat vagy elfogadni a fennhatóságukat, mint az anglikánok vagy a katolikusok. Itt a kereszténység felvétele nem jelentette automatikusan az őshonos vallási rendszerek visszautasítását, hiszen számos olyan bennszülött tart még most is néhány ősi hitelemet és gyakorlatot, aki magát evangélikusként vagy szombatosként azonosította (Luzar–Fragoso 2013: 299).

Ez a két tanulmány tematikusan kapcsolódik a kereszténység-természet viszonyhoz és a biodiverzitás kérdéséhez is, hiszen az őshonos amazóniai sámánizmusban más állatfajok vadászata/fogyasztása számít tabunak, mint a keresztény

misszionáriusok tanításaiban, az ősi vadászati tabuk pedig a megtérített bennszülöttek közt is tovább élnek, s ahogy a szerzők is megjegyzik, hozzájárulhatnak a veszélyeztetett állatfajok fennmaradásához. A megtérés más hatásai ugyanakkor éppen a biodiverzitás ellen hatnak, mert az ősi hitben szentként tisztelt helyeket a megtértek már nem feltétlenül fogadják el szenteknek, s így ezeken a korábban tiltott területeken is vadásznak (Luzar–Fragoso 2013).

Egyéni értékválasztások – nacionalizmus

Végül Voicu a nacionalizmus és a vallásosság keresztény formája közti kapcsolatot kutatta 30 különböző európai országban, és pozitív összefüggést talált a nacionalista ideológia és a keresztény vallásosság között azokban az országokban, ahol a vallási koncentráció magasabb – a posztkommunista országokban viszont ilyen hatást nem tudott kimutatni (Voicu 2012: 333). Némileg meglepő a nacionalizmus témájának ilyen alulreprezentáltsága, hiszen vallás és nacionalizmus kapcsolata egy kiemelt és rendkívül szerteágazó kutatási téma, ami ráadásul – számos társadalmi folyamat katalizátoraként – különösen népszerű Kelet-Közép-Európában, s így hazánkban is. Azonban, ahogyan a következőkben látni fogjuk, erre magyarázat lehet, hogy az itt elemzett minta és a felmerülő témák összetétele – az MTA „A” listájának sajátosságain túl – egy a szűkebb környezetünkétől eltérő geográfiai és kulturális régió sajátosságait hordozza.

A vizsgált szakcikkek megtermelésének és publikálásának geográfiai-kulturális eloszlása

A második kutatási kérdésre adható válaszainkat a fenti tematikus analízist követően a következőképp összegezhetjük:

a) A folyóiratok túlnyomó többsége (39 db; 85%) globális kereskedelmi kiadók kiadásában jelenik meg, az önálló, tudományos társaságok vagy intézetek által kiadott folyóiratok (7 db) részaránya csekély (15%), és súlyuk a vallási témájú cikkek megjelenítésében még ehhez képest is alacsony (5%). A globális kereskedelmi kiadók mindegyike (székhelyük szerint) geográfiailag a nyugati világhoz tartozik, a folyóiratok számára vetítetten azon belül is túlsúlyban van az angolszász terület (29 db, 74%); az európai (holland és német) kiadók folyóiratainak részaránya alacsonyabb (10 db, 26%). Az egyesült államokbeli nagy kereskedelmi kiadók pedig önmagukban több folyóirattal (21) szerepelnek a mintában, mint az egyesült királyságbeli (8), holland (7) és német (3) kiadók összesen. A megjelent cikkek számát tekintve ugyanakkor az Elsevier által kiadott folyóiratokban jelent meg a legtöbb vallási témájú cikk (47 db), ezt követik az OUP, a Wiley és a SAGE folyóiratai (30, 29, ill. 28 db), a sort pedig a Springer, az egyesült államokbeli független és a T&F folyóiratok zárják (11, 8, illetve 7 db). Az MTA listáján az „A” kategóriában szereplő egyéb nemzetközi (egyesült

királyságbeli független) folyóiratokban pedig egyetlen vallási témájú cikk sem jelent meg. Az egy folyóiratban megjelent ilyen cikkek átlagos száma 3,5; ehhez képest a legmagasabb értéket az OUP (7,5) és az Elsevier folyóiratai (6,7) mutatják. Az Általános, illetve a Kereszténység és az Egyéb kategóriákban a legtöbb cikket (23, ill. 17 és 5) az Elseviernél publikálták, az Iszlám kategóriában ezzel szemben a holland kiadó (2) a Wiley (10), a SAGE (9), az OUP (5) és a T&F (4) is megelőzi (lásd 3. táblázat).

3. táblázat: A megjelent vallási témájú cikkek típusai a folyóiratok kiadóinak nemzetiségű megoszlására lebontva

Kiadó és országa	Folyóiratok száma	Vallási cikkek száma	Általános	Kereszténység	Iszlám	Egyéb
Egyesült Államok, Wiley	10	29	8	11	10	0
Egyesült Államok, SAGE	11	28	10	8	9	1(b)
Egyesült Államok, egyéb egyetemi/ társasági kiadványok	5	8	5	1	2	0
Egyesült Királyság, Taylor & Francis Group	4	7	2	1	4	0
Egyesült Királyság, Oxford University Press	4	30	12	12	5	1(ju)
Egyesült Királyság, egyéb egyetemi/ társasági kiadványok	2	0	0	0	0	0
Hollandia, Elsevier	7	47	23	17	2	5 (2 ju, 2b, 1 jt)
Németország, Springer	3	11	6	4	1	0
Összesen	46	160	66	54	33	7

b) A folyóiratok vezető szerkesztőinek a folyóiratokon feltüntetett intézményi affiliációi¹⁹ alapján is szembetűnő az angolszász dominancia, azon belül is az Egyesült Államok dominanciája. A 46 folyóirat 71 vezető szerkesztőjénél feltüntetett affiliációk közül 37 (51%) jelölt egyesült államokbeli intézményt, 22 (30%) egyesült királyságbelit és 14 (19%) bármilyen más országbeli intézményt (lásd 4. táblázat). A

¹⁹ Intézményi affiliációnak azt vettük, amit a kiadó a folyóirat saját honlapján a legmagasabb beosztású szerkesztők [Editor-in-Chief(s), ennek hiányában Managing Editor(s), ennek hiányában Editor(s)] neve(i) mellett feltüntetett. Amennyiben egy személy mellett több intézményt is feltüntettek, mindegyik olyan intézményt beleszámoltuk a végeredménybe, amely eltérő országokban található.

nagy kereskedelmi kiadók folyóiratai szerkesztőinek átlagosan 45%-a kötődik egyesült államokbeli és 33%-a egyesült királyságbeli intézményhez, a fennmaradó 22% kanadai, hollandiai, svéd, norvég és brazíliai intézmények közt oszlik meg. A független kiadóknál ez az arány 88% és 12%, a hozzájuk tartozó folyóiratok vezető szerkesztőinél pedig egyetlen nem US/UK affiliációt sem találtunk. A nagy kereskedelmi kiadók közül a Wiley és a T&F folyóiratai többségükben egyesült királyságbeli intézményekhez kötődő vezető szerkesztőkkel dolgoznak, minden más kategóriában az egyesült államokbeli intézményi affiliációval bíró vezető szerkesztők dominálnak.

4. táblázat: A folyóiratok fő/vezető szerkesztőinek megoszlása az intézményi affiliáció országa szerint, kiadókra lebontva

Főszerkesztők, felelős szerkesztők intézményi affiliációja az intézmény országa szerint/ Kiadók	Egyesült Államok	Egyesült Királyság	Egyéb	Összesen
Wiley	5	11	3	19
SAGE	9	6	3	18
Taylor & Francis	2	4	0	6
Oxford University Press	3	0	3	6
Elsevier	8	0	4	12
Springer	2	0	1	3
Egyéb egyetemi/társasági kiadványok, Egyesült Államok	6	1	0	7
Egyéb egyetemi/társasági kiadványok, Egyesült Királyság	2	0	0	2

c) A 46 folyóirat közül 31 olyan, melyekben publikáltak vallási témájú cikkeket. E 31 folyóirat közt 28 olyan található, amelyek szerkesztősége a vezető szerkesztők intézményi affiliációjának országát nézve homogén (tehát minden vezető szerkesztő összes intézményi affiliációja egységesen ugyanarra az országra mutat), a maradék három heterogén. A nemzetileg homogén vezető szerkesztőséggel működő folyóiratok közt 17-nél minden vezető szerkesztő egyesült államokbeli intézményhez kötődik, 7-nél egyesült királyságbelihez, 2 esetben kanadaihoz, 1 hollandiaihoz és 1 norvégiaihoz. Az USA-homogén vezető szerkesztőséggű folyóiratokban jelent meg az Általános kategóriába sorolt cikkek 65%-a, a Kereszténység kategóriába sorolt cikkek 69%-a, az Iszlám kategóriába sorolt cikkek 39%-a és az Egyéb kategóriába sorolt cikkek 39%-a. Az UK-homogén vezető szerkesztőséggű folyóiratokban jelent meg az Általános kategóriába sorolt cikkek 9%-a, a Kereszténység kategóriába sorolt cikkek 20%-a, az Iszlám kategóriába sorolt cikkek 42%-a,²⁰ míg az Egyéb kategóriába sorolt

20 Az Iszlám kategóriával kapcsolatban vizsgálódó kutatások UK-dominanciája (lásd még az első szerzők kapcsán kimutatható hasonló, relatív erősséget a d) pont alatt) feltehetőleg az európai migráció sajátosságaival, illetve az Egyesült Királyságba

cikkek közül egyetlenegy sem publikáltak ilyen folyóiratokban. Az Általános, Kereszténység és Iszlám kategóriájú cikkek fennmaradó 26, 11 és 19%-a egyéb nemzeti homogén, vagy nemzetileg heterogén affiliációval rendelkező szerkesztőbizottság által működtetett folyóiratokban oszlik el; összességében a kategorizált cikkek több mint $\frac{3}{4}$ -ét és a kereszténységreleváns cikkek közel 90%-át a két angolszász ország intézményeihez tartozó, homogén szerkesztőbizottságú folyóiratok közölték (lásd 5. táblázat).

5. táblázat: Vallási témájú cikkek típusai a homogén és heterogén főlvezető szerkesztőségű folyóiratoknál

Az affiliáció országa szerint homogén és heterogén szerkesztőbizottság/ vallási cikkek típusa	Egyesült Államok (17)	Egyesült Királyság (7)	Egyéb homogén* (4)	Egyéb heterogén** (3)
Általános	43	6	14	3
Kereszténység	37	11	4	2
Iszlám	13	14	1	5
Egyéb	6	0	0	1
Összesen	99	31	19	11

* Egyéb homogén: Kanada(2), Hollandia (1), Norvégia (1).

** Egyéb heterogén: US–UK (1), US–Brazília (1) és Svédország–S–Kanada (1).

d) A tanulmányok első szerzőinek intézményi affiliációját²¹ nézve hasonló angolszász dominancia állapítható meg. Az Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban található intézményekhez köthető első vagy egyszerűs munkák adják az Általános kategóriába sorolt cikkek 67%-át (US: 54%, UK: 13%), a Kereszténység kategóriába sorolt cikkek 73%-át (US: 56%, UK: 17%) és az Iszlám kategóriába sorolt cikkek 63%-át (US: 24%, UK: 39%): a fennmaradó hányadokon pedig számos ország osztozik. Összevetésképpen a legnagyobb részarányúak: Az Általános kategórián belül 6 németországi intézményi affiliáció tartozik a cikkek első szerzőihez a 69-ből, a Kereszténység kategóriánál 3 kanadai az 54-ből, az Iszlám kategóriánál pedig 2-2 kanadai és holland a 33-ból. Egyedül az Egyéb kategóriában nincs angolszász dominancia; itt a judaizmushoz sorolt 3 tanulmány mindegyikét izraeli intézményekhez tartozó első szerzők jegyzik; a buddhizmushoz soroltakat 1-1 egyesült államokbelihez, thaiföldihez és törökországihoz, míg a Jehova Tanúihoz kapcsolódó tanulmányt németországi intézmény munkatársa írta (lásd 6. táblázat).

irányuló muszlim migránsok keltette társadalmi feszültség mértékével lesz magyarázható, de explikációja olyan további kutatásokat igényel, melyek már szétfeszítenék e tanulmány kereteit.

21 Ugyanúgy, ahogy a vezető szerkesztők esetében; amennyiben egy személy több intézményt is megjelölt affiliációként, úgy mindegyik olyan intézményt beleszámoltuk a végeredménybe, amely eltérő országokban található. Az adott országhoz tartozást a feltüntetett adatok alapján kezeltük.

6. táblázat: A szerzők megoszlása intézményi affiliációjuk országa szerint, a vallási témájú cikkek típusaira lebontva

A szerzők intézményének országa/cikk vallási fókusza	Egyesült Államok	Egyesült Királyság	Egyéb	Összesen
Általános	37	9	23	59
Kereszténység	30	9	15**	54
Iszlám	8	13	12***	33
Egyéb	1	0	6****	7

* Németország (6), Kanada (4), Hollandia (3), Ausztrália (2), Új-Zéland (2), Franciaország (1), Dánia (1), Horvátország (1), Írország (1), Ausztria (1), Libanon (1).

** Kanada (3), Svájc (2), Írország (2), Olaszország (1), Lengyelország (1), Norvégia (1), Németország (1), Spanyolország (1), Szingapúr (1), Románia (1), Törökország (1).

*** Kanada (2), Hollandia (2), Spanyolország (1), Franciaország (1), Hong Kong (1), Magyarország (1), Egyesült Arab Emírátsok (1), Belgium (1), Norvégia (1), Szingapúr (1).

**** Judaizmus: Izrael (3). Buddhizmus: Egyesült Államok (1), Thaiföld (1), Törökország (1). Jehova Tanúi: Németország (1).

Összefoglalás

Összefoglalásképpen elmondható, hogy a mintában szereplő cikkek nagyobb része speciális vallásokkal kapcsolatban vizsgálódik. E vallásokon belül a legnagyobb hangsúlyt a kereszténység kapja, ennél jóval kisebb szerep jut az iszlám/muszlim komponensű kutatásoknak, a judaizmus, a buddhizmus és a Jehova tanúi szekta pedig éppen hogy csak jelen vannak a mintában. Az általános, nem vallásspecifikus kutatások részaránya is jelentős, bármely konkrét valláshoz képest nagyobb súllyal szerepelnek az eredmények között, és a teljes, 173 cikkből álló mintának összesen valamivel több mint egyharmadát teszik ki. A kereszténységreleváns cikkek arányát torzíthatja, hogy külön keresőszavak voltak rendelve a nagyobb felekezetekhez, ami relatíve több kereszténység-specifikus keresőszó alkalmazásához vezetett – a differenciálás ugyanakkor szükséges volt, mert az angol nyelvű szakirodalomban az egyes felekezeteket, ill. felekezeti tagságot gyakran önállóan nevezik meg (pl. „Protestantism” és nem „Protestant Christianity”), így pedig az egy-egy felekezettel foglalkozó cikkek egy általánosabb keresőszóval nem biztos, hogy megtalálhatók. A minta összeállítására vonatkozóan fontos még hangsúlyozni, hogy a szakirodalomban erre a célra nem volt korábban kidolgozott komputerrésegítéses módszer vagy string. Azt, valamint a témakategóriákat a szerző alkotta meg, akinek egyszemélyi döntései biztosították a szükséges módszertani konzisztenciát, ugyanakkor lehetséges, hogy nem voltak minden esetben optimálisak.

A kereszténységfókuszú cikkek tematikája viszonylag szegmentált, legnagyobb arányban különböző együttélési problémákat vizsgálnak, melyeken belül hangsúlyos a keresztény identitás tágabb társadalmi kontextusban történő vizsgálata. Ugyanakkor egy a főkategóriákon átívelő szexualitás-tematika jelenléte is erős, amit elsősorban a gyermekekkel szemben elkövetett szexuális abúzusok, a homoszexualitás és a születésszabályozás körüli vizsgálódások képviselnek. Az MTA-folyóirat-

lista sajátosságai okán ugyanakkor ezeket az eredményeket érdemes lesz összevetni annak későbbi változatain vagy olyan más intézményi listákon végzett eredményekkel, amelyek tartalmazzák a vallásszociológia saját kiemelt folyóiratait is.

A folyóiratcikkek geográfiai-kulturális eloszlásának vizsgálata továbbá megmutatta, hogy e tematikai minta kialakulásában nagy szerepet játszanak az angolszász országokban lévő tudománytermelési centrumok, eredményeink pedig konzisztensek a térbeli tudásmetriai kutatások korábbi eredményeivel (Paasi 2005; Frenken–Hardeman–Hoekman 2009; van Noorden 2010; Bornmann–Waltman 2011; Bornmann et al. 2011). Mind a folyóiratok vezető szerkesztőinek, mind a cikkek szerzőinek túlnyomó többségét az Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban alkalmazott szakemberek alkotják, az angolszász dominancia tehát erősen kihat mind a tudományos eredmények megtermelésére, mind azok (szakcikkek formájában történő) objektivizálására. A vizsgált folyóiratok vezető szerkesztőinek összesen 81%-a tartozott e két országban lévő intézményhez, és a szerkesztőségek túlnyomó többsége az affiliáció intézményének országára nézve homogén volt. A kizárólagosan angolszász szerkesztőségű folyóiratokban jelent meg az összes kereszténységgel kapcsolatban vizsgálandó szakcikk 89%-a, míg az összes ilyen cikk majdnem háromnegyede egyesült államokbeli és egyesült királyságbeli intézményekben vagy ilyen intézményhez tartozó szerző vezetésével született.

ABSTRACT: In the literature of sociology of religion, there is a considerable scarcity of recent thematic meta-analyses. In this paper, we demonstrate the usefulness of such analyses to study thematic and spatial patterns of Christianity-focused results presented in high-impact journals. First, we created a new sampling and data cleaning protocol for collecting and selecting data from EBSCO and journal websites. Categorization was inductive and based on Grounded Theory. During the process, we identified eleven major themes in Christianity-focused research; each of these further divided into subtopics. Then all selected articles were further investigated in terms of first author affiliation, journal editor affiliation and journal publisher's geographic location. Results shows that the analysis we have performed concerning 160 articles published in „A”-category international journals provided not only a structured overview of current themes in Christianity-focused research within the field, but also identified a major anglo-saxon research environment bias valid through both religion-specific and general studies.

Irodalom

- Ackerman, A. R. – Khan, B. (2012): Assessing reporting patterns of child sexual abuse within the holic Church using discontinuities in model parameter timeseries. *Social Science Research*, 41(2): 253–262.
- Adler, G. (2012): An opening in the congregational closet? Boundary-bridging culture and membership privileges for gays and lesbians in christian religious congregations. *Social Problems*, 59(2): 177–206.
- Altınordu, A. (2010): The politicization of religion: Political catholicism and political islam in comparative perspective. *Politics & Society*, 38(4): 517–551.
- Anagnost, A. (2013): Securing the home front: The pursuit of “natural living” among Evangelical Christian homemakers. *Social Politics*, 20(2): 274–295.
- A MTA IX. osztály Szociológiai Tudományos Bizottságának folyóiratlistája (2014-ben érvényes változat). http://mta.hu/data/cikk/12/14/51/cikk_121451/IX_Szoc_folyoiratlista_DT_12-okt.xls
- A MTA IX. osztály Szociológiai Tudományos Bizottságának folyóiratlistája (2015-ben érvényes változat). http://mta.hu/data/cikk/12/14/51/cikk_121451/folyoiratok_2015/SZOC-folyoiratlista_2015.xls
- A IX. osztály doktori követelményrendszere (2013). http://mta.hu/data/cikk/12/14/51/cikk_121451/DT_kiadvany_IX_osztaly.pdf
- Bauman, Z. (1996): From pilgrim to tourist – or a short history of identity. In Hall, S. – Du Gay, P. (eds.). *Questions of Identity*, 18–36. Thousand Oaks: Sage.
- Blumenfeld, W. J. – Jaekel, K. (2012): Exploring levels of Christian privilege awareness among preservice teachers. *Journal of Social Issues*, 68(1): 128–144.
- Bluthenthal, R. N. – Palar, K. – Mendel, P. – Kanouse, D. E. – Corbin, D. E. – Deroose, K. P. (2012): Attitudes and beliefs related to HIV/AIDS in urban religious congregations: Barriers and opportunities for HIV-related interventions. *Social Science & Medicine*, 74(10): 1520–1527.
- Bornmann, L. – Waltman, L. (2011): The detection of “hot regions” in the geography of science – A visualization approach by using density maps. *Journal of Informetrics*, 5(4): 547–553.
- Bornmann, L. – Leydesdorff, L. – Walch-Solimena, C. – Ettl, C. (2011): Mapping excellence in the geography of science: An approach based on Scopus data. *Journal of Informetrics*, 5(4): 537–546.
- Bourdieu, P. (1987): What makes a social class? On the theoretical and practical existence of groups. *Berkeley Journal of Sociology*, (32): 1–17.
- Brennert, P. S. (2011): Exceptional behavior or exceptional identity? Overreporting of church attendance in the U.S. *Public Opinion Quarterly*, 75(1): 19–41.
- Bruce, S. (2012): Patronage and secularization: Social obligation and church support. *The British Journal of Sociology*, 63(3): 533–552.

- Bruce, S. – Glendinning, T. (2010): When was secularization? Dating the decline of the British churches and locating its cause. *The British Journal of Sociology*, 61(1): 107–126.
- Clucas, R. (2012): Religion, sexual orientation and the Equality Act 2010: Gay Bishops in the Church of England Negotiating Rights Against Discrimination. *Sociology*, 46(5): 936–950.
- Connor, P. (2011): Religion as resource: Religion and immigrant economic incorporation. *Social Science Research*, 40(5): 1350–1361.
- Dalla-Zuanna, G. (2011): Tacit consent: The Church and birth control in northern Italy. *Population and Development Review*, 37(2): 361–74.
- D’Alton, P. – Guilfoyle, M. – Randall, P. (2013): Roman Catholic Clergy who have sexually abused children: Their perceptions of their developmental experience. *Child Abuse & Neglect*, 37(9): 698–702.
- Davidson, L. A. – Pettis, C. T. – Joiner, A. J. – Cook, D. M. – Klugman, C. M. (2010): Religion and conscientious objection: A survey of pharmacists’ willingness to dispense medications. *Social Science & Medicine*, 71(1): 161–165.
- Davies, S. (2013): Are there Catholic school effects in Ontario, Canada? *Eur Sociol Rev*, 29(4): 871–883.
- DeMaris, A. – Mahoney, A. – Pargament, K. I. (2011): Doing the scut work of infant care: Does religiousness encourage father involvement? *Journal of Marriage and Family*, 73(2): 354–368.
- Discrimination in the EU in 2012. Special Eurobarometer 393. (2012). http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_393_en.pdf
- Donovan, R. – Williams, A. – Stajduhar, K. – Brazil, K. – Marshall, D. (2011): The influence of culture on home-based family caregiving at end-of-life: A case study of Dutch reformed family care givers in Ontario, Canada. *Social Science & Medicine*, 72(3): 338–346.
- Ellison, C. G. – Musick, M. A. – Holden, G. W. (2011): Does conservative Protestantism moderate the association between corporal punishment and child outcomes? *Journal of Marriage and Family*, 73(5): 946–961.
- Fjellvang, T. (2011): Socialization values, cultural–religious zones and modernization theory. *European Sociological Review*, 27(2): 196–211.
- Fleckenstein, T. (2011): The politics of ideas in welfare state transformation: Christian democracy and the reform of family policy in Germany. *Social Politics*, 18(4): 543–571.
- Frascaroli, F. (2013): Catholicism and conservation: The potential of sacred natural sites for biodiversity management in Central Italy. *Human Ecology*, 41(4): 587–601.
- Frenken, K. – Hardeman, S. – Hoekman, J. (2009): Spatial scientometrics: towards a cumulative research program. *Journal of Informetrics*, 3(3): 222–232.
- Gilligan, P. (2012a): Contrasting narratives on responses to victims and survivors

- of clerical abuse in England and Wales: Challenges to Catholic Church discourse. *Child Abuse Review*, 21(6): 414–426.
- Gilligan, P. (2012b): Clerical abuse and laicisation: Rhetoric and reality in the Catholic Church in England and Wales. *Child Abuse Review*, 21(6): 427–439.
- Glaser, B. G. – Strauss, A. L. (2012 [1967]): *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. New Brunswick, London: Transaction Publishers.
- Hansen, H. (2012): The “new masculinity”: Addiction treatment as a reconstruction of gender in Puerto Rican evangelist street ministries. *Social Science & Medicine*, 74(11): 1721–1728.
- Hess, A. (2012): Radical Protestantism and doux commerce: The trials and tribulations of Nantucket’s Quaker whaling community. *Economy and Society*, 41(2): 227–257.
- Joppke, C. (2013): A Christian identity for the liberal state? *The British Journal of Sociology*, 64(4): 597–616.
- Kim, H. – Pfaff, S. (2012): Structure and dynamics of religious insurgency: Students and the spread of the reformation. *American Sociological Review*, 77(2): 188–215.
- Lamont, M. – Fournier, M. (eds.) (1992): *Cultivating Differences. Symbolic Boundaries and the Making of Inequality*. Chicago: Chicago University Press.
- Liczbińska, G. (2011): Ecological conditions vs. religious denomination. Mortality among Catholics and Lutherans in nineteenth-century Poznań. *Human Ecology*, 39(6): 795–806.
- Luzar, J. B. – Fragoso, J. M. V. (2013): Shamanism, Christianity and culture change in Amazonia. *Human Ecology*, 41(2): 299–311.
- Luzar, J. B. – Silvius, K. M. – Fragoso, J. M. V. (2012): Church affiliation and meat taboos in indigenous communities of Guyanese Amazonia. *Human Ecology*, 40(6): 833–845.
- Lynn, M. L. – Naughton, M. J. – Van der Veen, S. (2011): Connecting religion and work: Patterns and influences of work-faith integration. *Human Relations*, (64): 675–701.
- Manglos, N. D. – Weinreb, A. A. (2013): Religion and interest in politics in Sub-Saharan Africa. *Social Forces*, 92(1): 195–219.
- Massey, D. S. – Higgins, M. E. (2011): The effect of immigration on religious belief and practice: A theologizing or alienating experience? *Social Science Research*, 40(5): 1371–1389.
- Mayrl, D. – Saperstein, A. (2013): When white people report racial discrimination: The role of region, religion, and politics. *Social Science Research*, 42(3): 742–754.
- McKinnon, A. M. (2010): Elective affinities of the Protestant ethic: Weber and the chemistry of capitalism. *Sociological Theory*, 28(1): 108–126.
- McLoone-Richards, C. (2012): Say Nothing! How pathology within catholicism created and sustained the institutional abuse of children in 20th century Ireland. *Child Abuse Review*, 21(6): 394–404.

- Murray, L. R. – Garcia, J. – Muñoz-Laboy, M. – Parker, R. G. (2011): Strange bedfellows: The Catholic Church and Brazilian National AIDS Program in the response to HIV/AIDS in Brazil. *Social Science & Medicine*, 72(6): 945–952.
- Niebuhr, R. (1929): *The Social Sources of Denominationalism*. New York: Henry Holt.
- Paasi, A. (2005): Globalisation, academic capitalism, and the uneven geographies of international journal publishing spaces. *Environment and Planning A* 37(5): 769–789.
- Pew Forum on Religion & Public Life. U.S. Religious Landscape Survey. (2008) <http://religions.pewforum.org/pdf/report-religious-landscape-study-full.pdf>.
- Pilgrim, D. (2012): Child abuse in Irish Catholic settings: A non-reductionist account. *Child Abuse Review*, 21(6): 405–413.
- Rodriguez, C. M. – Henderson, R. C. (2010): Who spares the rod? Religious orientation, social conformity, and child abuse potential. *Child Abuse & Neglect*, 34(2): 84–94.
- Sanderson, S. K. – Abrutyn, S. B. – Proctor, K. R. (2011): Testing the Protestant ethic thesis with quantitative historical data: A research note. *Social Forces*, 89(3): 905–911.
- Scheitle, C. P. – Hahn, B. B. (2011): From the pews to policy: Specifying Evangelical Protestantism's influence on states' sexual orientation policies. *Social Forces*, 89(3): 913–933.
- Schnable, A. (2012): Singing the gospel: Using musical practices to build religious and racial communities. *Poetics*, 40(3): 278–298.
- Schwadel, P. (2011): Age, period, and cohort effects on religious activities and beliefs. *Social Science Research*, 40(1): 181–192.
- Sharp, S. – Carr, D. – Macdonald, C. (2012): Religion and end-of-life treatment preferences: Assessing the effects of religious denomination and beliefs. *Social Forces*, 91(1): 275–298.
- Sherkat, D. E. (2010): Religion and verbal ability. *Social Science Research*, 39(1): 2–13.
- Sherkat, D. E. – Powell-Williams, M. – Maddox, G. – de Vries, K. M. (2011): Religion, politics, and support for same-sex marriage in the United States, 1988–2008. *Social Science Research*, 40(1): 167–180.
- Sherkat, D. E. – Ellison, C.G. (1999): Recent developments and current controversies in the sociology of religion. *Annual Review of Sociology*, (25): 363–94.
- Stamatov, P. (2010): Activist religion, empire, and the emergence of modern long-distance advocacy networks. *American Sociological Review*, 75(4): 607–628.
- Stroope, S. (2011): Education and religion: Individual, congregational, and cross-level interaction effects on biblical literalism. *Social Science Research*, 40(6): 1478–1493.
- Taylor, M. C. – Merino, S. M. (2011): Assessing the racial views of white conservative protestants. *Public Opinion Quarterly*, 75(4): 761–778.

- Teixeira da Silva, J. A. (2015): Issues in science publishing. What's hot and what's not? *KOME – An International Journal of Pure Communication Inquiry*, 3(1): 81–87.
- Trautmüller, R. (2011): Moral Communities? Religion as a source of social trust in a multilevel analysis of 97 German Regions. *Eur Sociol Rev*, 27(3): 346–363.
- Trzebiatowska, M. (2010): The advent of the 'EasyJet Priest': Dilemmas of Polish Catholic integration in the UK. *Sociology*, 44(6): 1055–1072.
- van Noorden, R. (2010): Cities: Building the best cities for science. Which urban regions produce the best research – And can their success be replicated? *Nature*, (467): 906–908.
- Voicu, M. (2012): Effect of nationalism on religiosity in 30 European countries. *Eur Sociol Rev*, 28(3): 333–343.
- Wilde, M. J. – Geraty, K. – Nelson, S. L. – Bowman, E. A. (2010): Religious economy or organizational field? Predicting Bishops' votes at the Second Vatican Council. *American Sociological Review*, 75(4): 586–606.
- Williams, A. (2010): Spiritual therapeutic landscapes and healing: A case study of St. Anne de Beaupre, Quebec, Canada. *Social Science & Medicine*, 70(10): 1633–1640.
- Wilson, David – Wilson, Anna (2013): Figs as a Global Spiritual and Material Resource for Humans. *Human Ecology*, 41(3): 459–464.
- Woodberry, R. D. – Park, J. Z. – Kellstedt, L. A. – Regnerus, Mark D. – Steensland, B. (2012): The measure of American religious traditions: Theoretical and measurement considerations. *Social Forces*, 91(1): 65–73.